

Debrecen méltatlanul elfeledett építészeről Adalékok a Jost család életéhez

Nyul Imre

helytörténet kutató, ny. tanár, Debrecen

Debrecenben Jost Ferencnek (1901–1957), a 20. század második negyedében itt dolgozó építésznek több épülete áll vagy állt. Neve ennek ellenére csak kevesek előtt ismert. Épületeit nem jelzi emléktábla, nem övezi műemléki védettség, néhányat közülük a városrendezési munkálatok során el is bontottak, másokat önkényesen, eredeti jellegüket megcsúfolva átalakítottak. A közömbösség okát részben talán azzal magyarázhatjuk, hogy épületei nem vonzzák a nézelődők kíváncsi szemeit. Jost Ferenc ugyanis nem volt híve a díszítéseknek, puritán egyszerűségű épületein nem alkalmazott sem korszerűnek minősített, sem a múlt valamely stílusába visszatekintő különleges elemeket. Az általa követett elvek beleillettek a 20. század elejének modern, Németországban Bauhaus-nak is nevezett stílus szokásaiba. Alkotásainak e meghatározott vonalba illeszkedő volta mégis művészi szintre emeli őket, s mint ilyenek nagyobb figyelmet, méltóbb elismerést érdemelnének.

Helytörténészként éreztem késztetést arra, hogy városunk anyagi értékeit gyarapító, mégis méltatlanul feledett építészének élettörténetével foglalkozzam. Kutatásom eredményeinek néhány évvel ezelőtt könyvet szenteltem.¹ A család történetének és Jost Ferenc munkásságának megismerése ugyanakkor nem ért véget a könyv megjelentetésével. Részben a családnál is előkerültek újabb emlékek, de a könyv révén idegenek is jelentkeztek különböző információkkal, anyagokkal, illetve én is ráleltem további adatokra. Hogy ezek ne vesszenek el, így most ezeket igyekszem összefoglalni. Bár főleg szóbeli értesülésekre támaszkodom, az ezek során szerzett ismereteket esetenként igyekszem fényképekkel, vagy írott források adataival kiegészíteni.

Könyvemben már felelevenítettem a család történetét. Röviden összefoglalva: az apa, idősebb Jost Ferenc – német származású család sarja, cukrász kisiparos – feleségével, Mann Anna Máriával 1904-ben költözött gyermekeivel Debrecenbe. Miután megkapta iparigazolványát, első önálló cukrászdáját a Piac utca 9. szám alatt nyitotta meg, majd az üzletet a Kossuth utca 1. szám alá, később az

---

¹ Nyul Imre: Jost Ferenc, a templomépítő. A Jost család és Debrecen. A Debrecen–Nyíregyházi Római Katolikus Egyházmegyei Levéltár és Könyvtár kiadása. Debrecen, 2017. – Könyvem bemutatóján Jost Ferenc hat gyermeke közül öten tiszteletüket tették, többen gyermekeikkel együtt.

Apolló mozi közelébe, a Piac utca 61. szám alá költöztette át. Az utóbbi cukrászdát 1950-ben államosították. Öt gyermekük született, harmadikként Ferenc fiuk.

Az ifjabb Jost Ferenc 1901. október 27-én született még Temesvárott. A debreceni Fazekas Mihály Állami Főreál-gimnáziumban érettségizett 1919-ben. Diplomáját a József Nádor Műegyetem Építészmérnöki Karán kapta meg 1925-ben jeles eredménnyel. Pályáját Debrecenben, mint önálló tervező kezdte 1927-ben, majd 1932-ben építőmesteri iparendélyt váltott ki. 1940-től pedig parkettagyártó üzemet is működtetett.

1934 és 1936 között saját tervei alapján felépítette a csapókerti római katolikus Jézus Szíve templomot, majd 1938-ban a nyilastelepi (ma Szabadság telep) Szent István templomot. 1947-ben még nekikezdett a Bem tér–Hadházi út sarkán a Szent László templom építésének is, de 1948 elejétől fenyegetésekkel, mindenféle koholt vádakkal támadták. A templom építését leállították, így még 35 évig a Füredi úti régi szükség kápolnában tartották az egyházi szertartásokat, a szentmiséket is beleértve.²

*A csapókerti Jézus Szíve római katolikus templom
Fotó: Molnár Andrásné*

---

² Ebben a régi templomban kötött házasságot 1956-ban az építész leánya, Jost Noémi.

A templomokon kívül legismertebb épülete saját háza a Nádor utca 4. szám alatt, amit Bauhaus stílusban épített fel 1937-ben. Az épületnek dupla fala van, kétszer égetett téglából készült. A két fal közé tömörített töreket helyeztek a tökéletes szigetelés érdekében. A házat a kazán által felmelegített légoszlop fűtötte a tölgyfaparketta alatt. A ház déli oldalát napóra és Szűz Mária szobor díszíti. Nevéhez fűződik a Svetits-intézet kétszintes tornaterme, internátusi épülete, a Komlóssy út 58. számú telken álló, dr. Varga Zsigmond teológus, sumerológus azóta lebontott villája. Utolsó debreceni munkája a Komlóssy út 60. szám alatti Groskó-villa volt.

Könyvem megjelenése óta még öt épületről tudtam kideríteni, hogy tervezéséhez, építéséhez köze volt.

Nevéhez fűződik a Debrecenben a Dobozi utcán 1942-ben elkezdett, de a háború miatt csak 1948-ra felépült két, kétemeletes bérház is. Nagyon szép arányos épület volt, főleg az udvar felől, íves folyosóival a tornácos parasztházakra emlékeztetett. Az 1970-es évektől több átalakításon esett át. Szilárd falaira két emeletet húztak fel, lapos tetős lett, a klinkertéglás díszítést levették.³

A Dobozi utca 6. és 8. számú ház udvar felőli oldala az átépítés előtt

Mint kiderült, Balmazújvárosban a Csegei út (ma Veres Péter út) 8. szám alatt Jost Ferenc felesége rokona, Thurzó Imre (?–1957) községi orvos és párja, Harsányi Ilona részére is épített házat 1936-ban. A földszinten orvosi váró és rendelő is volt. Az emeleten egy nagyszoba is, de ott ritkán tartózkodtak. Onnan egy hatalmas erkély nyílt. Az építés idején még nem volt vezetékes víz, így szivattyú juttatta el a kútból a vizet a házba.

³ Érdekesség, hogy a ház átadásától kezdve haláláig a 6. számú házban élt Balogh István (1912–2007) történész, néprajzkutató, levéltáros, a Déri Múzeum egykori igazgatója. Jelenleg egyik lánya él a lakásban. Szintén a ház lakója volt 1948 és 1950 között Csenki Imre (1912–1998) Kossuth-díjas karnagy, zeneszerző, zenepedagógus. Mindkettőjükről emléktábla emlékezik a ház falán.

A Thurzó család 1944-ig lakott a házban. 1945-ben pártház, majd szülőotthon lett. Jelenleg családsegítő szolgálat működik benne. Az épületet időközben átalakították, az erkély eltűnt és toldalékpülettel bővült. Ma már rá sem lehet ismerni az eredeti épületre.

Az eredeti Thurzó-ház, Balmazújváros

Szintén Jost Ferenc nevéhez fűződött a balmazújvárosi ipartestületi székház is, amit 1930-ban adtak át az Árpád utcában.⁴ Az épület ma már nincs meg, lebontották. Sajnos fénykép sem lelhető fel róla.

Jost Ákostól több fényképet is kaptam, de sajnos a család sem tudta mind-egyiket beazonosítani. Négy év után sikerült rálelnem, hogy az egyik fényképen látható iskola hol található. Tiszacsegén 1930 szeptemberében adták át a Jost Ferenc által tervezett és épített Református Elemi Népiskolát. Az egyemeletes iskolában tanítói lakásokat is kialakítottak. A két legnagyobb termet úgy tervezte és építette meg Jost Ferenc, hogy az eltolható fal segítségével egymásba nyithatóak legyenek.⁵

⁴ Debreczeni Ujság 1932. szeptember 13.

⁵ Debreczeni Ujság 1930. augusztus 2.

A tiszacsegei népiskola

Jost Ferencet szakértői munkával is megbízták. 1940-ben például őt kérték fel a debreceni Közkórház új ingatlan törzskönyvének elkészítésére.⁶

Építési pályáján túlmutató sokoldalú tehetségének bizonyítéka, hogy több sportágban is jeleskedett, de nemcsak ő, hanem testvérei is aktívan sportoltak, versenyeztek. Erről tanúskodik egy 1921. évi újságcikk is.

A vidék dolgozik. A debreceni kerületi uszóversenyen feltűnt egy uszódinasztia: Jost Ferenc, aki a 100 méteres hátuszást 1 p. 29.4 mp.-es jó idő alatt, Jost Jenő, aki a százas mellett 1 p. 34 mp. és Jost Erzsi, aki a 60 métert (egyedül uszva) 55 mp. alatt uszta végig.

Hódmezővásárhelyi Sportélet, 1921. szeptember 26.

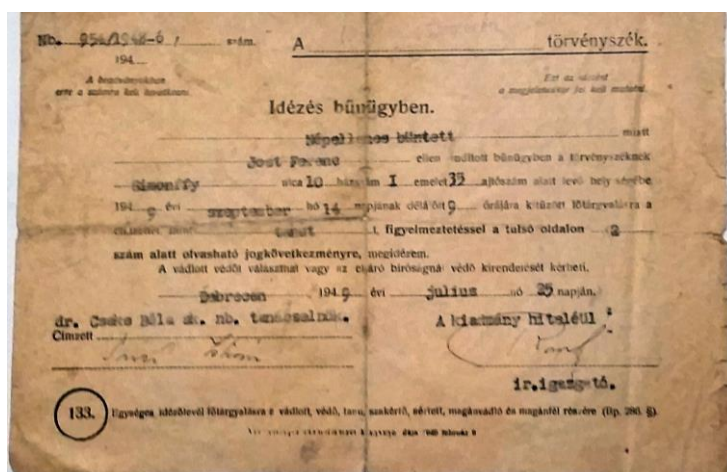
Jost Ferenc felesége, Harsányi Éva és két testvére, Ilona és Klára sem maradtak el a sportban a Jost testvérek mögött, ők teniszben értek el szép eredményeket.

Ugyanakkor Jost Ferenc a mesterségéhez kapcsolódó szakmákban is igyekezett újítani, ésszerűsíteni. 1939-ben, amikor a parkettaüzemet is vezette, szabadalmat nyújtott be „Eljárás betonba rakott parkettaburkolatok előállítására,

⁶ Biharvármegye Hivatalos Lapja 1940. augusztus 1. 148.

hozzávaló falszegéllyel” címmel, amit 1941-ben jegyeztek be.⁷ A falóger (fatelep) melletti parkettagyárhoz kapcsolódik háború alatti, humánus szemléletét tanúsító tette is. 1944-ben Debrecenben és környékén bujkált Kárpáti Károly birkózó olimpiai bajnok, akit többen is bújtattak. Jost Ferenc is közéjük tartozott. A parkettagyár telephelyén a feldolgozandó faanyagot négyzetalakban helyezték el és annak közepén volt Kárpáti Károly búvóhelye egy ideig.⁸

A háború után persze mindez nem menthette meg a politikai indíttatású fenyegetésektől. 1948 elejétől koholt vádakkal (engedélyek hiánya, munkásellenesség stb.) támadták, sőt a család német származása és kapcsolatai miatt vadabbnál vadabb vádakot hoztak fel ellene és mindig találtak olyan embert, aki vállalta, hogy ellene vall. Addig csúrték-csavarták a vádakot, míg 1949 szeptemberében népellenes bűntett miatt beidéztek, négy év börtönre ítélték, abból nyolc hónapot kellett letöltenie. 1950 áprilisában amnesztiával szabadult, de Debrecenből kitiltották. Szabadulásának egyik oka volt, hogy kiderült, az ellene vallók egy része nem is dolgozott Jost Ferenc keze alatt, illetve volt, akit a vallomásért cserébe az általa elkövetett bűncselekményért nem ítélték el. Csak 1954-ben térhetett vissza a városba.

Idézés a börtönbe zárása előtt

A család emlékezete szerint 1938-tól Gundelfingen István és felesége, Jost Erzsébet birtokában volt az Andrassy út 3. szám alatti ház (kb. a mai Thomas Mann u. 13. helyén). (Az 1940-es címtár ezt megerősíti, telekkönyvi betétszáma: 283.) A házat lakóval együtt vették meg. Gundelfingen István 1940-es halála miatt viszont sohasem költöztek be. A lakó Jost Ferenc pallérja volt, 8 gyerekük volt. 1949-ben ő jelentette fel Jost Ferencet. Később Jost Erzsébet eladta a házat.

⁷ Szabadalmi Közlöny, 1941.05.01. 122. p.

⁸ Pamper Viktor író szíves közlése

Jost Ferenc temetésével kapcsolatban egy érdekes beszélgetésben volt részem a könyv megjelenése után.

Jost Ferenc gyászjelentése a gyanút keltő temetési dátummal

A beszélgetőpartner hölgy (neve elhallgatását kérte) az 1950-es évek második felében a rendőrségnél dolgozott, mint híradós. 1957. október 23-án – a forradalom első évfordulójának napján – ügyeletben volt, mint szinte az egész rendőrség. A teljes állományt mozgósították, nagyon sokan civilben teljesítettek szolgálatot. Két óra után több jelzés érkezett a központba, hogy a temető irányába haladó villamosok zsúfoltan közlekednek. A parancsnokok és a velük folyamatos kapcsolatban levő pártvezetők arra gondoltak, hogy az egy évvel ezelőtti eseményekre, illetve esetekre akarnak megemlékezni. Ekkor legalább 20 civil rendőrt és kb. ugyanannyi egyenruhást is mozgósítottak. Az egyenruhások első körben nem mehettek be a temetőbe, csak a civileknek kellett elvegyülniük a tömegben és hallgatózni, információt gyűjteni. Az egyik ügybuzgó rendőr valamit félrehallgatott, mivel jelzése után a krematórium közelébe – nem feltűnően, csak mintha járőröznének –, néhány egyenruhásnak is be kellett mennie. Kiderült, hogy Jost Ferenc temetésére érkeztek ilyen sokan, és a temetést nyugodt körülmények között megtartották. A rendőrségi jelentésben az szerepelt, hogy „rendzavarás nem történt”.

A beszélgetőpartneremben azért maradt meg ennyire ez az eset, mivel legidősebb testvére a Svetits internátus építésekor Jost Ferenc irányítása alatt dolgozott. Egy késés után a mérnök megígérte a bátyjának, hogy a legközelebbi alkalommal elküldi. A nagyobb késés ellenére csak azért nem zavarta el azonnal, mivel a kőművesmunka mellett értett a hegesztéshez is.

Előkerült a Jost család eredeti sírjának fényképe is. Ekkor még csak idősebb Jost Ferenc és felesége, Mann Anna, illetve Jost Ferenc építész sírhelye volt. A síremlék jobb oldalán az ülő Szűz Mária szobra vigyázta az elhunytakat.

A régi síremlék

A közelmúltban több szomorú esemény is bekövetkezett a családban. 2020. december 17-én, 67 évesen elhunyt a hat Jost testvér legfiatalabb tagja, az építész, festőművész Ákos, majd testvére Franciska is 87 évesen. Ákost Drezdában temették el. Ugyanabban az időpontban, Debrecenben a családi sírnál rokonok, ismerősök jelenlétében Ákos emlékére egy párnakövet avattak fel.

A könyv megírásakor hiába kerestem, még nem tudtam meg, hogy mi történt a Szent Anna templomnak a Jost-villa udvarára került régi szobraival. Kiderült, hogy a szobormaradványok Sajógalgócra kerültek, a legidősebb Jost testvér, Éva mentette meg azokat. Mivel a házukat el akarták adni, a segítséget kérte, hogy hol lehetne elhelyezni őket. Több helyen próbálkoztam, végül a Mikrofilmtárból Horváth Péter vállalkozott a megmentésére. Megszervezte a szállítást, és a Mikrofilmtár előterében helyezték el az egykori keresztelő medencével együtt.

A keresztelő medence

2020-ban megjelent Aczél Gézáról szóló könyvem⁹ után derült ki, hogy Jost Ferenc fiatalabb korában több alkalommal is kikérte Aczél Géza véleményét egy-egy munkájával kapcsolatban. Aczél Géza szívesen adott tanácsot a fiatal építésznek.

A Jost-könyv megjelenése óta tudomásomra jutott épületek rövid áttekintése után a már a könyvben is említett néhány épület szomorú sorsáról is szót kell ejtenem.

Sajnos azóta a Jost család Nádor utcai egykori villáját tovább pusztítják, rombolják. A jelenlegi tulajdonos helyreállítás helyett teljesen lerombolta a teraszt és a napóra alatti részen bővítésbe kezdett. Kérdésemre azt mondták, hogy a terasz szerkezete meggyengült, balesetveszélyes volt. Ez nem fedte a valószínűsítést. Jost Ákossal felkerestük a házat, beszélgettünk esetleges országos védelemről, illetve lehetséges felújításáról. A terasz masszív megépítésének bizonyítására először ő kezdett rajta ugrálni, majd velem együtt folytatta... Tetszett neki az ötletem, ha már egyházi szervezet használja a akkor a terasz alatti, az egykori légvédelmi helyhez vezető alagút bejáratának mélyedésében egy kis oltárt lehetne kialakítani. Sajnos betegsége miatt a ház országos védelmét már nem tudta elindítani. A jelenlegi tulajdonosok a ház udvarát sem kímélték. Az összes fát kivágták, csak egy védett fa maradt meg. A napóra még meg van. A Szűz Mária szobor helye üresen áll, a szobrot egyedüli emlékként a Jost család elvitte, ők őrzik.

Sajnos Jost Ferenc utolsó debreceni munkájára, a Komlóssy út 52. (ma 60.) szám alatti Groskó-villára sem lehet ráismerni. Hatalmas átalakításon esett át, az Egyetem tér felőli oldalán vendéglátós teraszt és külső lépcsőházat alakítottak ki.

A Varga utca 22. számú ház felújítása során eltűnt a ház falába beépített kis márványtábla, amin Jost Ferenc neve és a ház építésének éve szerepelt.

A Jost Ferenc nevéhez fűződő épületek egy része mára eltűnt, többet átalakítottak, átalakítanak. Szerencsére a templomok őrzik még emlékét.

---

⁹ Nyúl Imre: Aczél Géza, a nagyváros megálmodója – a Stahl család és Debrecen. Debrecen, 2020.